

Cselekvő közösségek – aktív közösségi szerepvállalás

EFOP-1.3.1-15-2016-00001

„Emlékörző bányászutódok”

című mintaprojekt eredményeit összefoglaló kiadvány

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

Helyszín: Fejér megye, Gánt-Bányatelep
Projektgazda: Szép Jelen Alapítvány, Fecskepalota

Tartalomjegyzék

Ajánló	2
Kiadványunk célja	4
Helyszín, időtartam, jelentőség.....	6
A mintaprojekt bemutatása	8
A „Cselekvő Közösségek” projekt előzményei	8
A mintaprojektet megvalósító szervezetek bemutatása	15
A mintaprojektet céljainak ismertetése	17
Projektünk célcsoportjai	18
Mintaprojekt tevékenységei.....	19
Tapasztalatok	25
Eredmények	25
Célok elérése	26
Hatások	26
Adaprációs szempontok, javaslatok	27

Kiadja a Szép Jelen Alapítvány
8082 Gánt-Bányatelep, Fecskepalota

A kiadásért felelős: Orbán Péter
orban.peter@fecskepalota.hu

ISBN 978-615-00-3307-5

Nyomda: Progresso Print Kft.

Ajánló

Gánt a Vértes lábánál, festői környezetben fekszik.

A Gánt-bányatelepi táj arculatában markánsan őrzi az egykori külszíni bauxitbányászat nyomait. A vörös, kietlen, már-már marsbéli tájon járva elgondolkodhatunk arról, hogy milyen geológiai folyamatok történtek itt évmilliókkal ezelőtt, hogyan jött létre az a mintegy 13 millió tonnányi bauxit, melynek kitermelése alapjaiban változtatta meg e kis falu életét.

A geológiai rétegek azonban nem csupán a bauxitról mesélnek, a függőleges felületekbe vájt minták tükrözik a kemény fizikai munkát, és a hajdani bányászok életét is felidézik.

Egy mai fiatalember vallomása az „Emlékörző bányászutódok” projektről. (A Gánt-bányatelepi „bányász emlékhely és turistapihenő” pályázat (2016) díjnyertes koncepciójának tervezője).

„Zalai Tamás vagyok, végzős építészhallgató.

Néhány gondolatban összefoglalnám, miért és milyen céllal álltam neki annak a feladatnak, amit a gánti közösségtől kaptunk mi építészdiákok 2016 tavaszán.

A feltett kérdés már első olvasásra igen nyitott volt. A gánti közösséget mozgatja, összetartja valami közös pont, cselekvés, ami az idők folyamán bizonyára sokat változott. Még ha más-más formában is, de mindmáig él. A bányászélet egyike a legrégebb mesterségeknek. Ezt átadni ma nem olyan könnyű, mint pár évtizeddel ezelőtt. Tetszett a szándék és a motíváció. Számomra is fontos és jó, ha van egy hely, ami erről mesél, – akár egy kis építmény ahol az emberek erről mesélhetnek.

Érdekes volt számomra, hogyan lehet egy olyan helyről mondani valamit, aminek a határai pontosan nem körülírhatók. Valamint a léptéke sem befogható egy pillantásra. Aztán jobban figyelve a hely karakterét, valami izgalmas párhuzamot figyeltem meg. Ahogy egy közösség emberöltőről emberöltőre él és adja át élményeit, pontosan úgy képez rétegeket a természet is, ahol az egyes rétegek alapját a korábbiak képezik. Pontosan ez figyelhető meg mai bányában is.

Ez volt számomra a legerősebb érzés, amit formába akartam önteni, mindenki számára megmutathatóvá tenni. A rétegzettség vált az építészeti koncepció alapjává. A bánya működési módja, egy igen különös természeti és egyben mesterséges tájat eredményezett. Fontos volt, hogy az építési mód amennyire csak lehet, emberközeli maradjon.

A forma pedig... egyfelől alkalmas legyen a helyiek számára „történetük elmesélésére”, közös megemlékezés háttereként szolgáljon. Másrészt az utazóknak néhány percre védett megpihenési pontot adjon.

Úgy érzem, igazán izgalmas folyamat részese lehetek. A tervezés még ma is tart, az épület formálódik, egyre pontosabb formát ölt. A megvalósítás, a tényleges építés is hamarosan megkezdődik.

Ezek alapján remélem a kis építmény képes lesz közelebb hozni az utazót, a vendéget a gánti emberek és a bányászok életéhez, mindennapjaihoz! (2018. június)”

Kiadványunk célja

Annak a 2013-ban elkezdődött közösségfejlesztési és településrész fejlesztési folyamatnak a bemutatása, amellyel 2018-ban csatlakoztunk a „Cselekvő Közösségek” projekthez, hogy munkánkat országosan is megismertessük, így erősítve az „emlékőrző és hazajáró bányászutódok” , illetve a helyi együttműködők identitását. Bízunk benne, hogy munkánkkal hatékonyan gazdagítjuk a Cselekvő Közösségek projekt mintaprojektjeinek sorát.

Kiadványunk az öt éve folyamatos aktivitások leírását tartalmazza. Bemutatjuk, hogy lépésről-lépésre miként haladtunk a célunk, egy bányász emlékhely és turista pihenő felépítése felé.

Kanyarogva halad ez a projekt, mint ahogy a csermely keresi útját, gyűjtve magába a csatlakozó erecskéket és válik csörgedező patakká, majd szalad hol csendesen, hol zubogva az akadályok kövein át...

Nemes a cél és szép ez a történet! Embersorsokról mesél. Örömről, küzdelmekről, helytállásról, bányászbecsületről!

„Zöld gyepen, az almafa alatt, nagy fehér halom a dunya, felette kék sátor az ég!

A szűk, sáros-poros bánya után a kertben, a szabad levegőn tudott jól aludni az édesapám.” (Orbán Péter projektvezető írta édesapjáról)

Legyen áldott az előttünk és értünk élt őseink emléke!

Helyszín, időtartam, jelentőség

A mintaprojekt Gánt-Bányatelepen valósul meg.

Gánt község Fejér megyében, Székesfehérvártól 20 kilométerre északra, a Vértes déli kapujában fekszik. Lakossága 803 fő. A település öt településrészrel működik: Gánt, Vérteskozma, Kőhányás-pusztá, Gánt-Bányatelep, és Gránás. A községben saját művelődési ház és a fehérvári Vörösmarty Könyvtár kihelyezett tagkönyvtára található.

Gánt-Bányatelep 1926-tól a bauxitbánya megnyitásának köszönheti létét. Az akkori falu lakói számára a bánya óriási jelentőséggel bírt, hiszen az addig mezőgazdaságból és bérfuvarozásból élő, elszegényedő parasztok számára jó kereseti lehetőséget biztosított. Gánt jó minőségű bauxitjával Európa egyik leggazdagabb bauxitbányájává vált. 1916-ban került sor egy 140 férőhelyes munkáslaktanya építésére Gánt-Bányatelepen, melyben harminc darab egyszobás lakás volt. A térségben a harmincas évekre már rendelőintézet, kultúrház, mozi és iskola is működött. 1939-ben a bányát hadiüzemmé nyilvánították, 1944-ben a háború okozta munkaerőhiány komoly problémát jelentett. A gépeket leszerelték és Bajorországba szállították. Bár a háború után a kitermelés lassú növekedésnek indult, 1958-ban a bánya elvesztette önállóságát, 1962. december 31-én bezárták. A bánya működési ideje alatt 13,6 millió tonna bauxitot termeltek ki ebben a térségben.

Ma az Önkormányzat tulajdonában lévő Gánt-ÉRT Nonprofit Kft. üzemelteti a Bauxitföldtani Parkot és a Bányamúzeumot.

Szép Jelen Alapítvány 1992–94 között civil szervezetek közösségi összefogásával, adományokból, igen jelentős önkéntes munkával építette fel az akadálymentes Fecskepalota üdülőházat Gánt-Bányatelepen.

Itt egész évben 23 éve fogadja fogyatékossgal élő és egészségkárosodott emberek csoportjait rekreációs és közösségfejlesztő programokra a társadalmi integráció jegyében (évente 1400 fő).

Gánt község Önkormányzata 2013. december 30-án kötött együttműködési megállapodást a Szép Jelen Alapítvánnyal a Gánt-bányatelepi közpark közösségi fejlesztésére (a fotón zölddel sátirozva).

A projekt jelentőségét a Gánt-Bányatelepre 2013 óta évente visszalátogató, hajdani itt élt bányász leszármazottak, a projekt adatközlőinek magas életkora adja.

A július 2-i filmfelvételeken még ott ült körünkben Kati néni (Böröcz Sándorné, Juhász Katalin), aki szeptember 2-i bányásznapra szervezett filmbemutatót már az Égből nézte végig...

A másik jelentős elem, hogy a bányász kultúrához hasonlóan léteznek más foglalkozások kultúrái is (vasutas, postás, kohászok, erdészek...), amelyek identitás erősítő emlékeit projektünk mintája alapján érdemes lehet feltárni, megőrizni és továbbadni az utókor felé.

A mintaprojekt bemutatása

A Fecskepalota maga is közösségi cselekvés keretében jött létre és így működött 1994–2011 között. Ezt követően 2012-től az Erzsébet Program keretében egészé évben fogadja a szociálisan hátrányos helyzetű csoportokat üdülési és rekreációs programokra (www.fecskepalota.hu) a közösségfejlesztés és a társadalmi integráció jegyében.

A környezet a Gánt-bányatelepi közpark, melynek közösségi fejlesztése a cél. Ebbe kapcsolódtak be az alábbiak szerint a korábban itt élt bányász-családok ma még élő leszármazottai.

A "Cselekvő közösségek" projekt előzményei

Ez a közösségfejlesztési és településrész-fejlesztési folyamat kapcsolódott 2017 októberében a „Cselekvő Közösségek” projekthez, egy 2018. január – október között megvalósítandó munkatervvel, amely hat programelemből áll (lásd a 19. oldalon).

2013. Első lépésként a Szép Jelen Alapítvány fejlesztési tervet készítettett a közparkra egy parktervező szakemberrel, Sági Ilonával ((Vár-Kert. Kft)

2014. A Szép Jelen Alapítvány elkezdte a park előregedett növényeinek cseréjét (200 cserje, 25 facsemete)

Ekkor történt, hogy az 1926–62 között Gánt-Bányatelepen élt bányász-családok leszármazottai 50 év után először látogattak vissza Gánt-Bányatelepre. Szerették volna újból megnézni boldog gyermekkoruk helyszíneit és találkozni egymással, hogy felelevenítsék a régi emlékeket. A kezdeményező Klupács Péter Csákvárról, hajdani bányatelepi lakos. A Fecskepalota adott helyszínt a találkozásuknak, amely annyira jól sikerült, hogy egy év múlva visszatértek és azóta is évente visszajárnak. Ők lettek az „emlékőrző bányászutódok”.

Jelentő lépés volt a visszalátogató bányászutódok bevonása a park-fejlesztésbe, felajánlva nekik emlékfák ültetésének megszervezését a bányatelepen élő Gömöri Zsuzsanna aktív közreműködésével.

2015. A megkezdett közpark-fejlesztési programhoz csatlakoztak a látogatóba visszajáró bányászutódok egy emlékfa-ültetési program keretében, amelyet a Szép Jelen Alapítvány vezetője, Orbán Péter kezdeményezett és szervezett meg a Szép Jelen Alapítvány bányatelepi közparkfejlesztési programja keretében.

További folyamatban lévő parkfejlesztési tervünk a 2016-ban elkezdett bányász emlékhely és turista pihenő.

Itt, a dombocskán épül majd fel a bányász emlékhely és turista pihenő.

**Építészeti koncepció-pályázat a Gánt-bányatelepi parkba: BME Lakóépület-tervezési Tanszék:
„Bányász emlékhely és turista pihenő”**

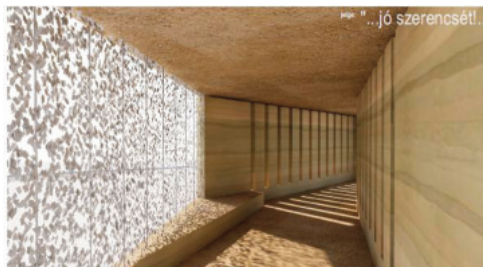
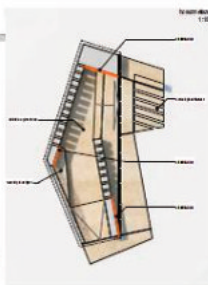
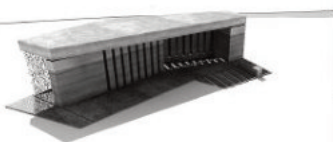
2016. 03. 02.
pályázat
meghirdetése:

2016. A megvalósítandó emlékhely építészeti tervkonceptiója a Szép Jelen Alapítvány – Budapesti Műszaki Egyetem Építésztechnológiai Kara Lakóépület Tervezési Tanszéke – Gánt Község Önkormányzata közös pályázatán született meg, Zalai Tamás építész hallgató első díjat elnyert „Jó szerencsét” pályaműve.

Gánt

turistapihenő
hallgatói ötletpályázat

2017–18. Cselekvő Közösségek pályázat megvalósítása

2018–19. A Qunit Nonprofit Kft. és a Szép Jelen Alapítvány kezdeményezésére, Gánt Község Önkormányzata támogatásával a bányász szakmák munkatevékenységeit mutatjuk be családok, diákok, iskolai csoportok számára a Gánt-bányatelepi közparkban.

Egy oktató élménypark keretében megteremtjük a bányászathoz kapcsolódó szakmák, ipari foglalkozások munkatevékenységeinek kipróbálási lehetőségét, pályaválasztást támogató családi szabadidős programok, iskolai osztályok, szakképzésben résztvevő diákok felkészítése céljából (játékos, kreatív és konstruktív feladatok: fűrészelés, hasítás, reszelés, kalapálás, hajlítás, egyengetés, ásás, lapátolás, gépészeti csavarozás-szerelés, stb.).

Quality Initiatives for the Community
Minőségi kezdeményezések a közösségért

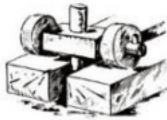
Gánt

Új szakmai partnerségek, új program
Gánt-bányatelep innovatív és közcélú
közösségi fejlesztése érdekében!

Bányavasút fémből, keményfából!

a)

b)

Mire lenne jó egy vasúti pálya és kocsik ?

Tanulmányi szemléltető- és gyakorló terep céljára, 4-7. osztályos tanulóknak, akik:

- megismerhetik az egyszerű gépeket működését: lejtő, ék, csiga, emelő, hengerkerék...
- a bányászkodás kapcsán kipróbálhatják a fizikai munkákat: lapátolás, ásás, építés, bontás, áruk szállítmányozása: darabos, ömlesztett, folyékony...
- akár apukájukkal, nagypapával együtt, családdal, családi programként. Nemcsak fiúk, LÁNYOK IS!

A mintaprojektet megvalósító szervezetek bemutatása

Gánt község Önkormányzata

Az önkormányzattal és Spergelné Rádl Ilona polgármester asszonnyal az együttműködés, a kölcsönös tájékoztatás és állandó kommunikáció az egész projekt alatt példaértékű volt. Szakmai napjainkon mindig képviselte magát az önkormányzat. Az önkormányzatnál őrzött archív anyagokat, fényképeket, írott visszaemlékezéseket a projekt rendelkezésére bocsátották. Miután a megvalósulandó turista pihenő és bányász emlékhely a térség új turisztikai szolgáltatása lesz, így terveink idomulnak a községben kiemelt célként hangsúlyozott turizmusfejlesztéshez. Gánton nagy hagyományai vannak olyan közösségű célú fejlesztéseknek, melyek a helyi identitás erősítéséhez járulnak hozzá, lásd a sváb hagyományok ápolása illetve a bányász múlt értékeinek, emlékeinek őrzése és továbbadása.

GÁNT-ÉRT Nonprofit Kft.

A Bauxitföldtani Parkot és a Bányamúzeumot üzemeltető nonprofit Kft. az önkormányzat tulajdonában van. Kiállítási anyagai páratlanul érdekesek, melyek interaktív módon dolgozzák fel a helyi bauxitbányászat történetét, eszközeit, a külszíni és a mélyművelési bauxitbányászat közötti különbségeket. Ez az intézmény a bányásznapi rendezvények fő szervezője. A cég a projektünket az együttműködési megállapodásnak megfelelően támogatta, munkatársunk helyszíni felvételeket készíthetett a külszíni bányában, illetve a múzeumban, és a Bauxitbányászati vetélkedő kérdéseinek egy része is a múzeum anyagaira épített.

Művelődési Ház és a fehérvári Vörösmarty Könyvtár kihelyezett tagkönyvtára.

A viszonylag kicsi közművelődési intézmények Gánton is a helyi közösségépítés és a helytörténeti kutatások helyszínei, terei. A könyvtár szakmai anyagaival segítette a projekt megvalósulását, a Művelődési Ház pedig a megvalósult emlékhely promóciójának lehet egy központi helyszíne. Az újonnan feltárt archív anyagok egy adathordozón a könyvtárban is elhelyezésre kerülnek.

Vértesacsca, Reményeik Sándor Református Általános Iskola

A projekt keretében meg akartuk szólítani a helyi közoktatási intézményeket is. 2018 őszén egy két fordulós vetélkedőt terveztünk. A gánti és a csákvári általános iskolában igazgatóváltásra és az épület felújítására került sor, itt a vetélkedő megrendezésétől a kezdeti támogató attitűd után érthető módon, elzárkóztak. Így a közeli, vértesacscai általános iskolával együttműködve, a Magyar Műszaki és Közlekedési Múzeum Alumíniumipari Múzeuma (Székesfehérvár) támogatásával valósul meg a vetélkedő programunk. A feladatok összeállításánál figyelembe vettük az iskola pedagógiai programjában is megfogalmazott pedagógiai célokat és meghatározó értékeket, mint például a kulturális örökségünk ismerete és ápolása, a föld, víz, levegő védelme, az önálló ismeretszerzés és a kreativitás. Szép Jelen Alapítvány

Az „Emlékörző bányászatodok” projekt kezdeményezője és megvalósítója. A helyi közösségfejlesztő aktivitását már bemutattuk az előz-

ményekben. Külön kiemeljük, hogy 1991–94 között maga a Fecskepalota üdülő is közösségi kezdeményezés alapján épült fel ugyancsak Orbán Péter kezdeményezésére. Az éves 12 hónapos üdülési időt a megvalósításban résztvevő partnerszervezetek között 10 évre szóló megállapodásokkal osztotta el a Szép Jelen Alapítvány. Ez a nonprofit működési elvből és a teljes kihasználtságból következően olcsó működtetést, és egyenletesen magas szolgáltatási színvonalat eredményezett.

A mintaprojekt céljainak ismertetése

- Projektünk első egyedi célja a már megvalósult közösségi park továbbfejlesztése egy bányász emlékhely megépítésével, mely egyben a turistapihenőként is szolgál, illetve egy félig szabadtéri múzeumi kiállítás funkcióját is betölti. A beruházás – a speciális földbeton technológia adminisztratív engedélyeztetése elhúzódása miatt – egyelőre nem készült el, de az ott bemutatandó szakmai tartalmak fejlesztése folyamatos.
- A közösségi parkban a szakmai tartalmak továbbfejlesztése több szervezet és magánszemély önkéntes munkájának eredményeképpen történt. Gondolunk itt a bányászcsaládok leszármazottaira, akik rendszeresen visszatérnek a községbe, a Szép Jelen Alapítványra, a helyi lakosokra, és iskolákra. A mintaprojekt során végzett önkéntes munka, megfelelő csapatépítő programokkal egybekötve, erősítették a résztvevők szolidaritását és felelősségvállalását saját és társaik munkájáért.
- A projektre épülve 2018 őszén megvalósul a Bauxitbányász című kreatív kalandjáték (vetélkedő általános iskolásoknak), melynek szakirodalma a projekt fejlesztéseire épít.
- Egyedi cél volt a Gánt-Bányatelepen erős hagyományokkal bíró esélyegyenlőség biztosítása. Az emlékhely mellett található a Szép Jelen Alapítvány tulajdonában levő Fecskepalota közösségi üdülő, melynek 1994-es megnyitásától kezdve kiemelt profilja a speciális szükségletű, fogyatékkal élő üdülővendégek minőségi kiszolgálása. Így a mintaprojekt megvalósítói évtizedes tapasztalattal rendelkeznek az esélyegyenlőség megteremtése terén. A bányász emlékhely kerekesszékes megközelíthető lesz, és a hallássérültek számára is hozzáférhetővé válik az ott bemutatott ismeretanyag.
- Ezen túl a Szép Jelen Alapítvány a közösségi fejlesztés elkötelezettje, a bányatelepi parkfejlesztés felelőse, s amint bemutattuk, további együttműködések létrehozásának motorja. Ez a szervezetnek a helyi mikrotársadalomba való beágyazottságát is bizonyítja. Hiszen tudjuk, hogy az utólagos társadalmiasítás csak formaságnak tekinthető, ha nem alulról építkező közösségi tervezés során jön létre. A helyi közösség már évek óta érintett a projektben, ezt bizonyítják saját gyűjtéseik, és az együtt-

működés a jövőben is folytatódik. Ennek jegyében a projekt élt a kulturális közösségfejlesztés 21. századi módszereivel. A történeti források összegyűjtésére már évek óta igen hatékonyan működik egy zárt Facebook csoport. Hosszabb távú terveink között szerepel egy honlap létrehozása, melyen folyamatosan bővülő szakmai tartalmakkal találkozhat a böngésző érdeklődő. A fenntarthatóság szempontját figyelembe véve a projekt a bányász emlékhely felavatása után sem ér majd véget, sőt az új tartalmak folyamatos feltöltésével újabb lehetőségeket rejt magában a kulturális- és geoturizmus, illetve az oktatás terén is.

- A jövőben felépülő, különleges, bauxitbányászatra vonatkozó asszociációkat is magában hordozó, modern épület már önmagában esztétikai, építészeti értéket képvisel és a projekt célcsoportjai számára közösségi térként szolgál. Folyamatos célunk, hogy a helyi közösség igényeit kielégitve, erős identitás és szolidaritásképző ereje legyen kezdeményezésünknek! A szakmai tartalmak fejlesztése is ezt a célt szolgálja.

Projektünk célcsoportjai

- „Emlékörző bányászutódok”: Gánt-Bányatelepről elszármazott bányászcsaládok utódai, országosan. Számukra a készülő épület és kiállítás az emlékezés helye. Ebbe a körbe országos szinten is bevonhatók azok a családok, akiknek családjában még élnek a bányász hagyományok.

- Turisztika, turisták, kiránduló baráti társaságok, családok: a geológiai különlegességek és a geotúrák rajongói, családok Őket feltételezhetően az empirikus ismeretek, geológiai különlegességek, illetve a bányász, mint ember, a bányászélet mindennapjai és a bányászmunka kihívásai és szépségei érdeklik majd.

- Fecskepalota üdülő vendégei és civil szervezeti partnerei a hátrányos helyzetű csoportok ellátásában: kiemelten fogyatékossgal élő emberek csoportjai az esélyegyenlőségért. Fecskepalota üdülő fogyatékos vendégei számára az esélyegyenlőséget és a hozzáférést az épület kerekesszékekkel való megközelíthetőségével, hallássérültek számára indukciós hurok használatával biztosítjuk.

- A bányász múlttal rendelkező és a bányászemlékeket még őrző nyugdíjasok csoportjai, akik között sok a szociálisan hátrányos helyzetű, és a fogyatékossgal élő.

- Közművelődés szakemberei, közösségek, civil szervezetek, intézményi és céges kollektívák: a fenti ismeretszerzésen túl a közösségi cselekvés eredményességének bemutatása a célunk. Reméljük, hogy projektünk a község földrajzi határait átlépve adaptálható, és más szervezetek számára is érdekes.

Mintaprojekt tevékenységei

Vázlatosan

Cselekvő közösségek projekt időterve 2018-ra:

- Február: **ELŐKÉSZÍTÉS:** Bányászcsaládok találkozója, tájékoztatás, egyeztetés (park-, emlékhely-tervek, családi bányász emlékek kutatási terve).
- Április 28. tavaszi SZAKMAI NAP: délelőtt park és emlékfák gondozása bányász utódokkal, délután az eredményeket bemutató SZAKMAI program.
- Július 31-ig: Interaktív bemutatóanyag szakmai kidolgozása a bányászletről; projektet bemutató webes és vetíthető FILM
- Június 29 – július 1-2. „bányász építő tábor” és visszaemlékezések filmre vétele.

Szeptember 02. SZAKMAI NAP keretében filmbemutató: Emlékörző bányászutódok címmel.

- Szeptember 15. – október. 30 „BauxitbányÁSZ” vetélkedő lebonyolítása a vértessacsi Reményik Sándor Református Általános Iskolában.

Részletesen

2018. február: ELŐKÉSZÍTÉS: Bányász családok találkozója, tájékoztatás, egyeztetés (park-, emlékhely-tervek, családi bányász emlékek kutatási terve).

„Emlékörző bányászutódok” program keretében a „bányász emlékhely és turista pihenő” építészeti terveinek bemutatása 2018. február 10-én 10:00 órától, Gánt-Bányatelepen, Fecskepalota közösségi üdülőben

(www.fecskepalota.hu)

Meghívottak:

- Gánt-Bányatelepről elszármazott bányászutódok: „Bányatelep Anno” FaceBook közösség
- Gánt Önkormányzat Polgármestere, Képviselő Testülete és Intézményvezetői
- Bányász emlékhelyre kiírt ötletpályázat partnerei: Szép Jelen Alapítvány, BME Építészmérnöki Kar Lakóépületterv. Tanszék, bíráló építészek, a kiviteli tervet készítő építészek, parktervező építész
- „Cselekvő Közösségek – Aktív közösségi szerepvállalás pályázat” képviselői (EFOP-1.3.1-15-2016-01)

Program:

Érkezés, regisztráció (kávé-tea-süti)

- Megjelentek köszöntése Spergelné Rádl Ibolya polgármester, Gánt
- A Fecskepalota és a parkfejlesztés bemutatása (prezentáció: Orbán Péter Szép Jelen Alapítvány)
- A felépítendő bányász emlékhely és turista pihenő tervezési folyamatának bemutatása: Varga Tamás DLA BME Építészmérnöki kar, Zalai Tamás a díjnyertes koncepció tervek készítője, Rádl Zoltán (coworkingArcitects Építész Iroda) az emlékhely tervezője, Sági Ilona tájépítész
- Jelenlévők kérdései, észrevételei, kérdezz-felelek eszmecsere
- A bányász emlékhelyre tervezett kiállítás koncepciójának bemutatása – „Bányász élet, de gyöngyélet?” Lendvai Tímár Edit muzeológus
- Az elhangzottak értékelése (felkért szakemberek), kérdezz-felelek eszmecsere
- Közös ebéd (tartalmas egytálétel, kemencés süteményekkel)
- A bányász emlékhely helyszínének bejárása a tervező építészekkel;
- Egyeztetés további kiállítási anyagok összegyűjtéséről a „Bányatelep Anno közösséggel”

Szakmai partner: „Cselekvő Közösségek – Aktív közösségi szerepvállalás pályázat” projekt (EFOP-1.3.1-15-2016-00001)

<http://cselekvokozossegek.hu/>

Összefoglaló az „Emlékörző bányászutódok” első rendezvényéről (Cselekvő Közösségek projekt, Gánt-Bányatelep, Fecskepalota, 2018. február 10.)

A programon 32 fő vett részt. Megjelentek: Gánt polgármestere, alpolgármestere, önkormányzati képviselője, Gánt-Bányatelep lakosai, elszármazottak, bányász emlékhely engedélyeztetését végző építész, projektben részt vevő személyek, projekt mentora.

Spergelné Rádl Ibolya polgármesteri köszöntője nyitotta meg az eseményt.

Polgármester asszony megköszönte és példaértékűnek nevezte az összefogást az Önkormányzat, annak kulturális intézményei, a Gánt-Ért Kft., a Szép Jelen Alapítvány és az egykori és mai Gánt-bányatelepi lakosok között.

Ezt követően Orbán Péter a Szép Jelen Alapítvány ügyvezetője bemutatta a környék értékeit, valamint a projektet megelőző aktivitásokat 2013-tól napjainkig:

Klupács Péter a Gánt-anno Facebook csoport alapítója és elszármazottak találkozója szervező egykori bányatelepi lakos mesélt az itt eltöltött gyermekkoráról, a bányászélet szépségeiről és nehézségeiről. Felidézte, milyen nagy kulturális élet folyt itt a településen, aminek emlékét meg kell őrizni és átadni az utókornak.

Rádl Zoltán építész bemutatta a készülő Bányász Emlékhely és Turista Pihenő terveit. Szívügyének tekinti a projektet. Jelezte, hogy az országban ez lesz az első földbetonból elkészülő építmény, ami építész szakmai szempontból is kuriózum.

Lendvai Timár Edit muzeológus bemutatta a mintaprojekt terveit, mely a „Bányászélet, be gyöngyélet” címet kapta. Cél, hogy az elkészült emlékhely és az ott bemutatásra kerülő anyag informatív legyen, emléket állítva az itt élt embereknek. Aki pedig először találkozik a gánti bauxitbányászok életével, az is magáénak érezhesse majd. A bemutatóhely a történelmi eseményeket kapcsolja össze a mindennapok történéseivel, korszerű demonstrációs technológiákkal.

Korsósné Zachar Zita a Cselekvő Közösségek projekt mentora kiemelte, az alulról jövő kezdeményezések értékét és jelentőségét, a tagjaikat összefogó közösségek erejét, az összefogást, amely lépésről lépésre valószínűsíti meg a közös elképzeléseket.

Orbán Péter utalt rá, hogy a rendezvénynek helyt adó Fecskepalota is közösségi összefogással épült fel, és nonprofit elven máig közösségek rekreációs üdülőjeként működik.

A program közös ebéddel folytatódott, amely után helyszínbemutatót tartottak a résztvevők Gánt-Bányatelepen.

Április 28. tavaszi SZAKMAI NAP: délelőtt park és emlékfák gondozása bányász utódokkal, délután kapcsolatépítő közösségi és kulturális programok.

A „tavaszi zsongás” elnevezésű önkéntes napon vegyesen vettek részt a Fecskepalota partnerszervezeteinek képviselői fogyatékkal élő és megváltozott munkaképességű emberek csoportjaival, valamint az emlékező bányászutódokkal.

Mindösszesen több mint 60 fő.

A parkszépítő önkéntes napról videó beszámoló készült, amely a Fecskepalota Youtube csatornáján érhető el:

<https://www.youtube.com/user/Fecskepalota>

Július 31-ig: XXI. századi kiállítás-technikával interaktív bemutató-anyag szakmai kidolgozása a bányászéletről; projektet bemutató webes és vetíthető FILM

Az „Emlékörző bányászatúdok” projekt eseményeiről készült filmes beszámoló a Fecskepalota Youtube csatornáján érhető el:

<https://www.youtube.com/user/Fecskepalota>

Június 29 – július 1-2: háromnapos szakmai program és bányász építő hétvége

Az „Emlékörző bányászatúdok” program önkéntes hétvégéjére keretében tartott építészek kooperációja a „bányász emlékhely és turista pihenő” ki-vitelezése ügyében

Helye: Gánt-Bányatelep, Fecskepalota közösségi üdülő; Időpontja: 2018. június 29.

A képen balról jobbra: Spergelné Rádl Ibolya, Gánt község polgármestere; Tóth Jánosné, címzetes főjegyző, Csákvár; Korsós Zsuzsanna bányász leszármazott, bányatelepi lakos; Németh Kitti és Rádl Zoltán építészek.

A megbeszélés során Gánt polgármestere elmondta, hogy az Ön-kormányzat, mint beruházó megkapta az emlékhely építési engedélyét az illetékes építési hatóságtól. Látóterükbe került egy olyan fejlesztési projekt, amelynek célja a Bauxitföldtani Park és környezetének rekonstrukciója, fejlesztése. Polgármester asszony ezen a projekten belül szeretne forrást elkülöníttetni a bányász emlékhely tervezési, építészeti és tartalomfejlesztési munkáira, valamint közvetlen környezetének parkosítására. A jelenlévő építészek vállalták a kiviteli tervek elkészítését, amennyiben a források ehhez rendelkezésre állnak. Hozzájuk kapcsolódik a park tervezési munkáinak véglegesítése és finanszírozása. A bányász emlékhely tartalomfejlesztési munkái a Cselekvő Közösségek program keretében elindultak, de kiteljesedésükhöz további anyagi forrásokra van szükség. Ide tartoznak a bemutatás technikai eszközei, az interaktív és online tartalomeléréstől a szükséges webes fejlesztésekig. Ezek felmérését el kell végezni, hogy belekerülhessenek a komplex kiviteli tervekbe. Külön napirendi pontként szerepelt a kiviteli munkák egy részének közösségi cselekvés keretében való megszervezése, egy felelős és profi kivitelező csapatra.

A jelenlévő Korsósné Zachar Zita mentor elismerését fejezte ki az együttműködés szervezettsége, konstruktivitása és hatékonysága kapcsán. A szakmai konzultációt közös ebéddel zárták a megjelentek.

E hétvégén belül, június 30-án, szombaton került sor a bányász építő tábor elnevezésű közösségi munkára, amelyen a Fecskepalota és a park boróka csacsija számára építettünk egy istállót és karámot a Bethesda Gyermekkórház és a KórházSuli Alapítvány ifjából álló csapata részvételével.

**BORÓKA CSACSINAK ISTÁLLÓT ÉPÍTÜNK
A FECESKEPALOTA ÉS A BETHESDA KÓRHÁZ ÖNKÉNTESEIVEL**

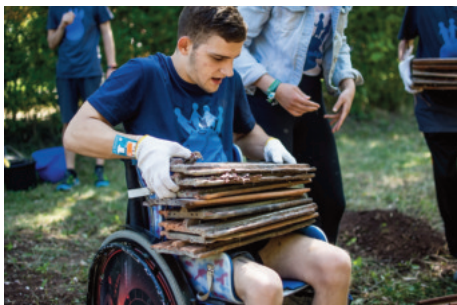
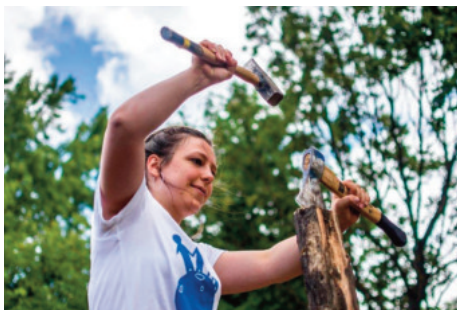

A parkban korábban kivágott, elszáradt akác törzsekből oszlopokat állítottunk az istállónak és a karámnak. Földgödörbe öklömnyi kövekkel és földdel körbedöngölve állítjuk fel az oszlopokat.

Mi lesz ez itt???

Cselekvő közösségek
Cselekvő közösségek - aktív közösségi szerepvállalás
EFOP-1.3.1-15-2016-00001

Július elsején, vasárnap került sor a megjelent bányászutódok visszaemlékezéseinek video felvételére. A projekthez készített filmben részleteket láthatunk ebből.

SUMMA ...

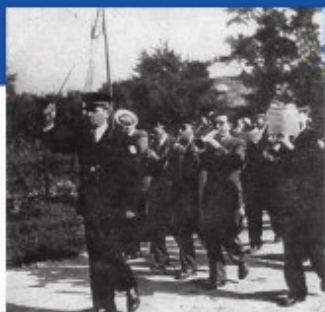
Összegző gondolatok

A kulturális közösségfejlesztés gyakorlatának egy történelmi példája elevenedett meg a visszaemlékezéseken keresztül.

Az 1920-as évek második felétől az ország számos pontjáról ide érkező munkások és bányász szakemberek, Gánt-Bányatelep leendő lakosai, maguk kezdeményezték a telep fejlesztéseit. Saját igényeik alapján, a szervező és a megvalósító munkában is tevékeny részt vállalva hoztak létre helyi értékeket; a fúvószenekartól a jegyzett focicsapatig, a mozitól a strandig.

Ez adta identitásukat, mely a mai napig igen elevenen él az emberekben.

Erre az identításra, erre a helyi értékre alapoz projektünk.

Tapasztalatok

A projekt tervezett szakmai alkalmi maradéktalanul megvalósultak, a tervezett programpontok szerint. Ebben jelentős része volt a Gánt-bánya-telepi helyi közösségnek, amely nyitott volt a kezdeményezésünkre, alkalmainkon részt vettek, visszaemlékezéseikkel, adatközléseikkel, terepbejárásokkal, helyszíni azonosításokkal segítették a projekt múzeumi szempontból fontos szakmai kibontakozását.

Nagyon pozitív tapasztalattal gazdagodtunk a helyi önkormányzat és az önkormányzat által működtetett könyvtár és közművelődési intézmény segítő, támogató attitűdje okán (helytörténeti kutatások, archív anyagok, kommunikáció).

Kritikus pontként megemlítendő, hogy maga a beruházás, a bányász emlékhely felépítése, rajtunk kívülálló, elsősorban adminisztratív okok miatt nem valósulhatott még meg, de ez nem akadályozott bennünket a szakmai tartalomfejlesztésben, illetve a szakmai napok és programok lebonyolításában.

Előre nem tervezhető, megoldandó „vis major” helyzetet teremtett, hogy az előre egyeztetett, gánti és csákvári iskolák bevonásával tervezett vetélkedő a nevezett iskolákban nem valósulhatott meg. A visszalépést az iskolák csak szeptember hónapban tudatták velünk. A megoldást a Magyar Közlekedési Múzeum Alumíniumipari Múzeumával való hatékony együttműködésben láttuk, melynek eredményeképpen a vértessacsai általános iskola lett a BauxitbányaÁSZ vetélkedő befogadója és az iskola tanulói a játék lelkes résztvevői.

A szakmai napok sikeréhez hozzájárult, hogy a helyi közösség igen nagy bizalommal fordult a külsős szakértők felé, minden eszközzel segítve munkájukat.

Eredmények

Szakmai alkalmak száma: 5 db

Résztvevők száma: a jelenléti ívek szerint 20-30 fő között alkalmanként

Kiadványok száma: 1

Filmes adaptációk száma: 2

Célok elérése

Alapvető célunk, a közösségi park továbbfejlesztése megtörtént. Fizikai munka terén a tereprendezéssel, faültetéssel, elvont értelemben a tervezett szakmai tartalmak elkészítésével.

A mintaprojekt során minden alkalommal önkéntes tevékenységek sora zajlott, részben a bányászleszármazottak, részben fogyatékkal élők, részben az alapítvány munkatársainak munkája révén. Projektünk jó példája lehet egy helyi közösség kezdeményezésének, és a megvalósításban való hatékony közreműködésének.

Hatások

A bányász leszármazottak köre szélesedett, a közöttük zajló kommunikáció intenzívebb lett.

Számos új adatközlő jelentkezett, akiknek visszaemlékezéseit az oral history műfajában folytatnánk.

A közösség elismeréssel üdvözölte az elkészített szakmai tartalmakat, sőt a szomszéd településeiről is megjelentek alkalmainkon érdeklődők, akiknek felmenői szintén a bauxitbányászatnak köszönheték munkahelyüket.

A Szép Jelen Alapítvány tovább dolgozik a beruházás megvalósításán, és a további tartalomfejlesztésen a rendelkezésre álló infrastrukturális és anyagi lehetőségek függvényében.

Az együttműködés a megvalósító szervezetek között a projekt lezárta után is folytatódik.

Adaptációs szempontok, javaslatok

Már a Fecskepalota évtizedes felépítésének közösségi módja, a bányászcsaládok faültetése, az évek óta működő Facebook zárt csoport igazolják a helyi értékekre reflektáló kezdeményezés jogosultságát, az alkotó közösségi cselekvést. Ez adja a projekt társadalmi háttérbázisát a jövőben is.

A projekt fő fázisai az értékek, ismeretek, tárgyasult archív anyagok és muzeális értékű visszaemlékezések feltárása volt, és véleményünk szerint, ez sikeresen meg is valósult. Mindezek tudatosítása, a kezdeményezés (építkezés és bemutató) során a szakmai értékek mozgásba hozatala, megújítása és reményeink szerint átörökítése előtt sincs akadály.

A projekt ideje alatt az iskolában meghirdetésre kerülő vetélkedő is a közösségépítés és a generációk közötti párbeszéd és értékátadás része.

A kiállításban interpretált ismeretek segítségével a látogatókban kialakult a „mi múltunk, a mi történetünk” érzése, mely a helyi közösség identitás erősítésének lényeges eleme! A megvalósuló emlékhely a helyi közösség közös történelmének egy darabja, melyet magáénak érez, használ, érté-

kel, gondoz és továbbad.

A helyi közösség, a szakmai napok keretében a társadalmi kontroll szerepével is rendelkezik a projektben, melyet mi igen fontosnak tartunk. Ezáltal lesz valóban a közösség a megvalósuló kezdeményezés.

Gánt kicsi falu, de a közművelődést szolgáló intézményei (erős koherenciában a település bányász múltjával) szorosan és tartósan működnek együtt e projektben, s ez pozitívan hat a kultúra egyéb területein lehetséges együttműködéseikre is és példaként a Vértes-Gerecse LEADER közösségre (38 település), amelynek tagja.

A modell kiemelkedő értéke, hogy fogyatékossgal élő emberek csoportjai és a többségi társadalom tagjai együtt vesznek részt az aktivitásokban.

A mintaprojekt fenntartását a Szép Jelen Alapítvány és Gánt Község Önkormányzata vállalja, a közöttük megkötött Közművelődési Megállapodás tartalmi szerint.

Összefoglaló

Az „Emlékörző bányászutódok” projekt egy ötödik éve tartó fejlesztési folyamat szerves része Gánt-Bányatelepen. A „Cselekvő Közösségek” program keretében 2018-ban eredményesen végrehajtott 6 programelem tovább fejlődik az alábbiak szerint.

1. Gánt község Önkormányzata építési engedélyt szerzett a 2016-ban sikeresen lebonyolított „bányász emlékhely és turista pihenő” díjnyertes építészeti tervének megvalósítására, a Gánt-bányatelepi közparkban.
2. Együttműködési megállapodást kötött az Önkormányzat és a Quinit Nonprofit Kft. a Szép Jelen Alapítvány támogatásával a bányászathoz kapcsolódó ipari foglalkozások munkatevékenységeinek bemutatására egy speciális élményparkban, amely ugyancsak a Gánt-bányatelepi közpark területén valósul meg, terveink szerint 2019-ben.
3. Távlati terv, de nagyszerű volna, ha a Gánt-Bányatelepen jelenleg is meglévő bányászlakások közül egyet egy autentikusan berendezett bányász lakássá tudnánk alakítani, így mutatva be az érdeklődőknek, miként laktak és éltek hajdanán a gánti bauxitbányászok.
4. A Gánt-Bányatelepre visszajáró bányászutódok idős emberek. Fontos volna folytatni az emlékeik rögzítését és feldolgozását, és az emléktárgyaik, megőrzött régi berendezési tárgyakat összegyűjtését, a 3. pontban jelzett bányászlakás berendezése céljából.

Elérhetőségek:

Szép Jelen Alapítvány, 8082 Gánt-bányatelep, Fecskepalota

E-mail: fecskepalota@fecskepalota.hu

Honlap: www.fecskepalota.hu

A Fecskepalota Gánt-Bányatelepen, Székesfehérvártól 20, Budapesttől 70 km-re, a Vértesben található. Barátságos, 9 szobás közösségi üdülő. Nyugodt, erdei környezet, egész évben nyitva, otthonos szállás, családi vendégfogadás, étkezés helyben, változatos programok!

Cselekvő közösségek – aktív közösségi szerepvállalás
EPOP-1.3.1-15-2016-00001

Gánt

Az „Emlékörző bányászutódok” projekt megvalósítója a Szép Jelen Alapítvány

Projektvezető: Orbán Péter

Szakmai munkatárs: Lendvai Timár Edit múzeumpedagógus, muzeológus

Fotó és film: Balog Gellért

Kiadványszerkesztés: Habos László

Együttműködő partnerek:

Budapesti Műszaki Egyetem, Építészmérnöki Kar, Lakóépület Tervezési Tanszék

Gánt Község Önkormányzata

Gánt Művelődési Ház és Könyvtár

Balás Jenő Bauxitbányászati Múzeum

Magyar Közlekedési Múzeum Alumíniumipari Múzeuma

Reményik Sándor Református Általános Iskola, Vértesacsba

Szakértők és bányászmentorok a teljesség igénye nélkül:

Hámoriné Kasnyik Katalin, Gömöri Zsuzsa, Fersch József,

Zimmerman Sebestyenné, Farkas Józsefné Beke Margit, Böröcz Sándorné,

Juhász Katalin, Fülöp Ilona, Horváth Csabáné, Horváth Csaba, Major László,

Klupács Péter, Pálné Henz Teréz

A Gánt-bányatelepen létesülő bányász emlékhely és turistapihenő látványterve
Zalai Tamás építész koncepciója alapján